

ANTWERPEN
CULTUURSTAD
VZW

WANDELING Juni 2021

‘langs het rijke Oud-Berchem, naar het Groen Kwartier’

De zoektocht bestaat uit 2 delen (voormiddag en namiddag) en 2 in te vullen vragenlijsten.

1. Start zoektocht aan het Ex-Vrederecht, naar de Merodeplein : volg draaiboek en plan in bijlage en beantwoord quizvragen op bijgevoegde vragenlijst
2. Lunch in Smokey Jo's garage, Boomgaardstraat 17 – open vanaf 12u.
Tafels van vier. In bijlage bonnen voor eten en drank.
^{1ste} antwoordformulier afgeven.
3. Vertrek voor het 2de deel zoektocht na de lunchpauze van 1.5 u richting Groen Kwartier.
4. Aankomst Groen Kwartier : overhandiging 2de antwoordformulier aan café aan het PAKT ten laatste om 16u en vrije wandeling ter plaatse.
5. Prijsuitreiking en drink bij mooi weer op het Régine Beerplein naast het PAKT. Bij regen halverwege de wintergang, vertrekkend van restaurant August.
6. Einde voorzien rond 17u.

Toiletten : Vrederecht, Smokey Jo's Garage, Groen Kwartier.

Wees sportief gebruik Google niet.

Tekst : Patrick De Vos (0475 60 42 20 niet op 26 juni) en Christine De Ferm (0497 53 14 66) in samenwerking met stadsgids Guy Saen en Marc Van Outryve (0478 1120 80)

Foto's : Dagje Luyten

Ex-Vrederecht Grotesteenweg 13 Berchem

Jules Meeûs, jeneverstoker, vroeg aan de architecten J.-B. en E. Vereecken om een dubbelwoning in eclectische stijl te bouwen voor zijn twee gehuwde dochters Marie-Ange en Alberte.

Het linkerdeel werd echter afgebroken na de Eerste Wereldoorlog.

In de plaats ervan verscheen o.a. een appartementsgebouw in art deco-stijl, waar beneden de bioscoop Berchem Palace gehuisvest was. Nu is er de kunstgalerie Campo & Campo.

Het rechterdeel bleef bewoond en werd in 1929 door de gemeente gekocht omdat ze te weinig plaats had voor haar administratie én er sprake was van de verbreding van de Grotesteenweg aan de kant van het gemeentehuis.

In 1950 werd dit rechterdeel het Vrederecht tot dit ook verhuisde naar Kontich. Na een periode van leegstand kwam het in 2006 in de portefeuille van AG Vespa en vanaf 2019 werd het opnieuw in dienst genomen door o.a. het horecabedrijf Zelda & Zorro.

In de rechtszaal zorgde de Berchemse kunstschilder Jos Ratinckx voor muurschilderingen die de vroege geschiedenis van Berchem weergeven.

Vraag 1: Wie was Averzoete Spapen ?

- a) *de vrouw van hertog Jan Van Brabant,*
- b) *de echtgenote van Willem van Berchem,*
- c) *de verloofde van Arnold van Berthout.*

Ga naar het **Frederik De Merodeplein**

Eén van de helden van Berchem is graaf Frederik de Merode, die bij de onafhankelijkheidsstrijd in 1830 in deze gemeente zwaar gewond werd aan zijn been dat moest geamputeerd worden, waarna hij overleed.

In de St.-Willibrorduskerk heeft hij een obiit en een glasraam. Zijn grafmonument bevindt zich op de gemeentelijke begraafplaats.

In het standbeeld wordt de gewonde Frederik geholpen door zijn kompanen Smith en Bourcet.

Verwondert het u dat het standbeeld van de Berchemse beeldhouwer Josué Dupon bij de Berchemnaars een spotnaam kreeg.

Vraag 2. Is het:

- a) *de drie strijders*
- b) *de drie dapperen*
- c) *de drie zatlappen ?*

Lieven Gevaert liet het herenhuis nr. 7 bouwen voor zijn moeder.

Bewonder de art nouveau-elementen in deze eclectische woning.

Frederik de Merodestraat

Vraag 3: Welke techniek gebruikte men voor de gevelversiering van het huis nr.4 ?

- a) graffiti,*
- b) fresco,*
- c) sgraffito.*

Kardinaal Mercierlei

Op de hoek met de Frederik de Merodestraat stond vroeger het buitenverblijf van de familie Plantin.

In de 16de eeuw verhuisden de rijke inwoners van de stad Antwerpen met hun hebben en houden naar hun ‘Hof van Plaisantie’ buiten de stad omdat de stank van de ruien, die ook dienst deden als riolen, in de zomer niet te harden was.

Het ‘kasteel’ dat je aan je linkerkant ziet (nr. 14) werd in de 19de eeuw bewoond door de familie baron de Caters. De laatste adellijke inwoners waren graaf en

gravin de Brouhoven de Bergeyck die het op het einde van de 20ste eeuw verkochten.

Nu is het ingedeeld in 6 luxe appartementen met zicht op een pracht van een park.

Voor de gevel aan de straatzijde gebruikte men veel baksteen. Het was niet de bedoeling die als zichtgevel te laten dienen.

Het verhaal gaat dat door ruzie tussen de bouwheer en de burgemeester er geen toelating werd bekomen voor een oogverblindende voorgevel. Wat je ziet is dus de achtergevel aan de straatzijde.

Een ander verhaal vertelt over de voorrangsregel voor koetsen. De poort aan de overzijde van de straat behoorde, met het koetshuis, toe aan de familie Meeûs. Als iemand een rijtuig had met één paard en de overbuur had er twee, dan kreeg die laatste voorrang bij het buitenrijden.

Vraag 4: Hoe heette het kasteel eerst ?

- a) *Catershof,*
- b) *Hof de Lintworm,*
- c) *Hof de Brouhoven de Bergeyck.*

Even voorbij de Le Grellelei, aan de rechterzijde, staat een huis (nr. 37) met een opmerkelijk basreliëf.

Vraag 5: Wat was het beroep van de bouwheer ?

- a) *schilder,*
- b) *beeldhouwer,*
- c) *architect.*

Le Grellelei – De Merodelei

In de 19de eeuw werd deze buurt bewoond door rijke handelaars, waaraan wij onze tweede Gouden Eeuw hebben te danken.

Het hoekhuis links werd gebouwd in opdracht van Albert Kreglinger en het hoekhuis aan de overkant rechts in opdracht van mevrouw Felix Grisar.

De lagere school De Merode was hier jaren lang gevestigd vooraleer ze zich definitief vestigden in gebouwen van het vroegere St.-Stanislascollege op het Van Hombeeckplein.

De families De Merode en Le Grelle waren grote sponsors van deze basiliek.

Berchem heeft een echte basiliek (nr. 12-14). Ga hier binnen. Ze is toegewijd aan het H. Hart en werd gebouwd in opdracht van de Congregatie der Dochters van het H. Hart van Jezus. In 1872 stichtte de Française Marie Deluil-Martiny deze kloosterorde van contemplatieve religieuzen of slotzusters. De kerk werd enkele jaren later gebouwd en kreeg van de paus de eretitel ‘basiliek’. De architect Jules Bilmeyer nam la Sainte Chapelle als voorbeeld. Het ongeschonden lichaam van de stichteres lag hier in een glazen kist tot de zusters naar Rome moesten verhuizen en het lichaam meenamen. Nu wordt het gebouw gebruikt door een charismatische gebedsgroep bestaande uit religieuzen en gehuwde koppels.

Vraag 6: Hoe heet die gemeenschap ?

- a) le chemin neuf***
- b) le nouveau courant***
- c) les membres de Taizé.***

Vraag 7: Wat zijn de kenmerken van een basiliek ?

- a) het parapluutje én de boog boven het altaar,**
- b) de vorm van het gebouw,**
- c) het belletje en parapluutje.**

Ga naar de **Koningin Elisabethlei**

De provincie gebruikte jarenlang veel van die huizen.

Architect Xaveer De Geyter bouwde hier het grootste passiefhuis van Vlaanderen, het nieuwe provinciehuis.

Het is 57,7m hoog en telt 14 verdiepingen. Elk raam is verschillend om de kromming van het gebouw te volgen en de spanning te kunnen opvangen.

De verwarming en de koeling gebeurt met een installatie voor Boorgat Energie Opslag (BEO), een geothermische techniek. Door de omgekeerde driehoekige ramen moeten de pompen minder hard werken, want die maken een ruimere isolatieoppervlakte. Door die vorm van ramen is er onderaan minder licht nodig en valt het licht zelfs nu tot diep in het gebouw.

Er werden opnieuw kunstwerken geplaatst in het park. Het is toegankelijk voor het publiek.

In de Provincietuin staat een beeld ter ere van Gandhi maar het oorspronkelijke, geschonken door de Indische Gemeenschap, stond in het parkje op de hoek van de Koningin Elisabethlei en de Mechelsesteenweg.

Vraag 8: Hoe verdween dit beeld ?

- a) het werd gestolen,**
- b) het werd verplaatst naar de Bolivarplaats,**
- c) het werd vernield door vanden.**

Vraag 9: Waar stond vroeger de fontein van Paul Bury in de tuin van het provinciehuis ?

- a) zelfde plaats,
- b) links vooraan in de tuin,
- c) in de tuin vóór het oude provinciehuis.

In de Provincietuin staat ook een bronzen beeld 'De Totem'.

Vraag 10: Van wie is dit kunstwerk ?

- a) Bert De Leeuw,
- b) Vic Gentils,
- c) Paul Van Hoeydonck.

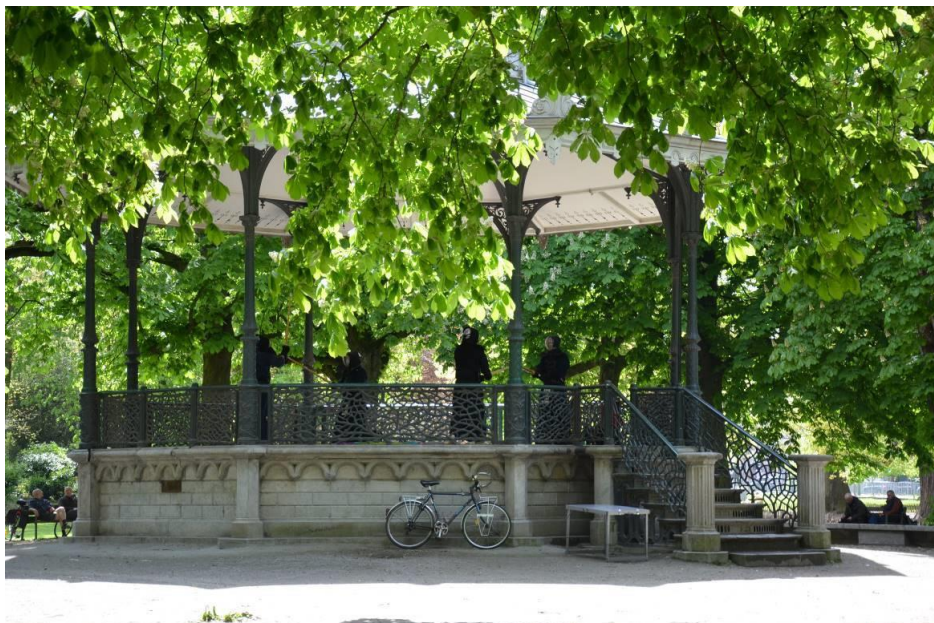
Koning Albertpark (Pépinière of Warande)

Pas vanaf 1919 spreekt men over het Koning Albertpark. In de middeleeuwen was dit het galgenveld van Antwerpen.

Het zicht van de gehangenen was een waarschuwing dat men zich in deze stad aan regels hoefde te houden.

De Parijse tuinbouwkundige E. Bruno bouwde in de 19de eeuw de Engelse tuin.

De bekende Antwerpse stadsarchitect Pieter Dens ontwierp de hovenierswoning en de kiosk.

Dit is één van de weinige kiosken die niet werd afgebroken.

Vraag 11: Hoeveel waterafvoeren van de daken telt u ?

- a) vier,
- b) acht,
- c) zestien.

Aan het vijvertje verderop staat een standbeeld ter ere van een bekende Belg.

Vraag 12: Wat is de huidige naam van de stad in Congo die naar hem vernoemd is ?

- a) Kisangani,***
- b) Mbandaka,***
- c) Matadi.***

In het park, op de hoek van de Prins Albertlei en de Mechelse steenweg, staat de nog bewaarde grenspaal 'de Hand', met een open hand en een gesloten hand, tussen de 'Vrijheid Antwerpen' en de 'Heerlijkheid Berchem'.

Vanaf de 16de eeuw moest men tol betalen voor de goederen die men invoerde. Het gekende Antwerpse bier heeft te maken met de grenspaal.

Toen de Brouwerij De Koninck, werd gesticht in 1833 op de plaats van 'de Plaisante Hof' kreeg ze de naam 'de Hand'. Het etiket van de brouwerij verwijst nog altijd naar die naam : onder de koninklijke kroon zie je het wapenschild van de stad Antwerpen en de Hand.

Vraag13: Wanneer werd Berchem bij Antwerpen gevoegd?

- a) 1450,
- b) 1830,
- c) 1983.

Boomgaardstraat

De ene kant behoort tot de ‘Vrijheid Antwerpen’ en de overkant tot de ‘Heerlijkheid Berchem’. Brouwerij De Koninck stond oorspronkelijk op het grondgebied van Berchem en dus buiten de stad. Het bier was er beterkoop omdat er minder belasting werd geheven. De stad zag dit met lede ogen aan en annexeerde dit stukje grond. (Dit deed men ook met Den Dam.) Juffrouw Joséphine De Koninck leidde de brouwerij en in 1912 zal Florent Van Bauwel zaakvoerder worden. Hij vraagt na WOI hulp aan Joseph Van den Bogaert en diens zoon Modest zal meer dan 50jaar de brouwerij leiden. De huidige eigenaar zorgde voor een “biermuseum”. Wanneer men bier (het bolleke) brouwt, ruik je dit.

Vraag 14: Wie is nu de eigenaar van de brouwerij ?

- a) *M. Moortgat,*
- b) *M. Coucke,*
- c) *Akkermans&Van Haaren.*

Ga nu naar de Boomgaardstraat 17 voor de lunch in Smokey Jo’s Garage voor de lunch (open vanaf 12u)

Geef uw 1ste antwoordformulier af.

DEEL 2

Verlaat Smokey Jo's Garage langs de **Haringrodestraat**.

Links op de achterzijde van de parking van brouwerij De Koninck hangt de muurschildering 'Wild Jo' : dit bier werd gebrouwen met wilde gist, hergist op de fles en uitgeschonken zoals Duvel.

Het logo is een stadshuil = nieuwsgierig, vrijpostig en ongebonden of ontembaar. Wilde gist is veranderlijk van smaak.

De naam "Jo" verwijst naar de herstichter (in de 20ste eeuw) Joseph Van den Bogaert. Ter herdenking aan hem heb je elk jaar in Berchem-Antwerpen een "bollekenloop".

Vraag 15: Naar wat verwijzen de 3 vogels ?

- a) naar niets speciaals,*
- b) de drie biersoorten van brouwerij De Koninck,*
- c) de drie families die aan het hoofd stonden van deze brouwerij.*

Kijk achter de parking naar het hoge gebouw. Vroeger behoorde het toe aan Ebes, dan Electrabel maar nu kreeg het de naam Watt = Working apart, thinking together.

Vraag16: Wie was de architect ?

- a) Léon Stynen,*
- b) Renaat Braem,*
- c) Paul De Meyer.*

Lamorinièrestraat

François Lamorinière was een kunstschilder. De orde van de slotzusters Arme laren hadden hier op de hoek hun klooster. Zij verhuisden naar Putte en hun gebouwen werden gekocht door de Joodse Gemeenschap, die er het internaat voor hun minder valide kinderen inrichtten (TIVATENOE).

Net voor de Grétrystraat, aan de linkerkant, bevonden zich de bekende feestzalen De Laet in een prachtig huis met decors in Moorse, Russische, Assyrische, Japanse, Venetiaanse en neogotische stijl van decorateur Henri Verbuecken.

Vraag 17: Sinds wanneer staan Salons De Laet leeg ?

- a) 2009,***
- b) 2010,***
- c) 2011.***

Albert Grisarstraat

Hier stond het nieuwe meisjesweeshuis, de opvolger van het Maagdenhuis. Iedereen kende het prachtige 19^e-eeuwse neogotische kasteelgebouw, voor elke Antwerpenaar een begrip.

Volgens de website ‘Onroerend Erfgoed Vlaanderen’ werd de naam Good- Engels oorspronkelijk niet aan het meisjesweeshuis gegeven, maar pas later gebruikt toen het weeshuis een ziekenhuis geworden was.

In 1998 verhuisde het kinderziekenhuis naar de campus van het Middelheim en kreeg het de naam Paulaziekenhuis.

Nadien stonden het poorthuis, ook wel ‘Kasteeltje’ genoemd, en één van de vleugels verscheidene jaren leeg, zodat beslist werd er lofts en nieuwbouwappartementen met een ondergrondse parkeergarage te bouwen.

Vraag 18: *Good-Engels is niet het enige ziekenhuis dat hier verdwenen is. Welk is het 2de ziekenhuis dat in deze buurt stond ?*

- a) *Sint-Vincentius,*
- b) *Heilige Familie,*
- c) *Sint-Camillus.*

U gaat de Boomgaardstraat in en passeert een beeld van een bekende Vlaamse beeldhouwer.

Vraag 19: *Staat er één van zijn beelden ook in het Middelheimmuseum en zo ja met welke naam ?*

- a) *geen beeld van hem in het Middelheim,*
- b) *‘Het Koppel’,*
- c) *‘Man Vrouw Hond’.*

Helenalei

In deze straat staan mooie woningen met art nouveau elementen tegenover appartementsgebouwen in art deco stijl. Links voorin staat een lelijk appartementsgebouw.

Vraag 20: Wat was hier vroeger ?

- a) de tuin van het meisjesweeshuis waarvan men de inkompoort nog ziet in de parallelle straat,*
- b) een opslagplaats van de stad,*
- c) het kasteeltje van de familie Grisar.*

Vraag 21: Welke namen hebben de art deco gebouwen van architect Alphons Francken aan de linkerkant van de straat ?

- a) Cyclops, Vulcan, Titan, Goliath*
- b) Cyclops, Vulcan, Titan, Zeus*
- c) Cyclops, Vulcan, Titan, Jupiter.*

Aan de rechterkant van de straat, net voor het kruispunt met de Marialei, staan 3 huizen met prachtige art nouveau gevels naast elkaar.

Vraag 22: Welke zijn de typische kenmerken van de art nouveau stijl (1890-1914) ?

- a) gracieus gestileerde motieven met planten en golvende lijnen,*
- b) geometrische vormen,*
- c) strakke lijnen.*

Groen Kwartier ‘Wonen op den binnenste buiten’.

Vraag 23: Van waar komt de naam 'Groen Kwartier' ?

- a) bosrijk gebied,
- b) bakermat van Agalev,
- c) woonplaats van groenteboeren.

Op de ligging van het vroegere Fort 4, ter verdediging van de stad, bouwde men hier een militair hospitaal. Na de afschaffing van de legerdienst verhuisde het hospitaal naar Neder-over-Heembeek en kwam de hele site vrij. Wat moest ermee gebeuren?

Het is een woongebied geworden van 8ha, waarvan 3,5ha groen. Men behield de belangrijkste gebouwen: door de inkompoort bereik je het gebouw van de generale staf (nu gebruikt als kantoren van het vastgoedbedrijf AG VESPA) dat achteraan uitkijkt op de kapel, nu sterrenrestaurant 'The Jane'.

Vraag 24: Van wie is 'The Jane' ?

- a) Sergio Herman,
- b) Nick Bril,
- c) Sergio Herman en Nick Bril.

In het klooster van de zusters-augustinessen, die instonden voor de verpleging, bevindt zich thans het hotel-restaurant August, met ernaast de wintergang.

Vraag 25: Welke architect heeft hotel-restaurant August ingericht ?

- a) Vincent Van Duysen,
- b) Robbrecht en Daem,
- c) Stéphane Beel.

Achter de kapel heb je de **stookplaats** (met een ondergrondse verbinding voor de aanvoer van steenkool) nu horecazaak-werkplek Stoker's.

Vervolg je je weg in dit domein dan zie je nog zeven lange ziekenzalen en op het einde, aan de Lange Leemstraat staat het verkommerde poortgebouw.

Vraag 26: Minister Diependaele heeft vorige week beslist om dit laatste gebouw te restaureren en om te vormen in een koffiehuis en 2 appartementen. Welke premie trekt hij daarvoor uit ?

- a) 169.000€,
- b) 98.500€,
- c) 267.500€.

Er zijn zes pleinen (Parade-, Augustinessen-, Wachthuis-, Infirmierie-, Hospitaal- en Régine Beerplein = moeder van Stefan Blommaert en half joodse die in een concentratiekamp overleefde), vier ondergrondse parkeergarages, vijf straten (Artsen zonder Grenzen-, Pater Pire-, Jules Bordet-, Albert Claude- en Henri La Fontainestraat) waarvan de uitleg op de borden vermeld wordt. Er zijn meerdere uitgangen.

Vraag 27: Langs hoeveel in- / uitgangen kan je het Groen Kwartier bereiken ?

- a) zes,
- b) acht,
- c) tien.

Er zijn 65 ééngesinswoningen (met tuin) en een 100-tal appartementen in 3 torens tot 8 verdiepingen hoog. Er is ook sociale woningbouw voorzien en 'De Ideale Woning' verhuurt 7 appartementen aan mensen met een beperking. Men vindt er al enkele winkels, kinderopvang, tandartsenpraktijk, dokterskabinet, ...

Op het dak is het PAKT, een dakboerderij met kweek van kruiden en groenten. (Dit PAKT kan onder leiding van de boeren bezocht worden, zie ook www.pakt-antwerpen.be)

In een gebied ernaast worden de pakhuizen gebruikt door 11 ondernemingen (o.a. koffiebar Cafénation, Spéciale Belge Taproom, Duval Branding), Op de parking, achter de cafés en restaurants, staat een muurschildering met 10 beroemde vrouwen erop.

Vraag 28: Van welke vrouw is organisator Christine een grote fan?

- a) *Frida Kahlo,*
- b) *Marilyn Monroe,*
- c) *Virginia Woolf.*

Vraag 29: Schiftingsvraag in geval van ex aequo:

Hoeveel is er vandaag in totaal voor de lunch betaald aan Smokey Jo's Garage?

Veel kijk- en wandelgenot !

Marc
0478 11 20 80

Patrick
0475 60 42 20
(niet op 26/06)

Christine
0497 53 14 66